

Hvornår blev Chr. X 25 øre tofarvet udgivet?

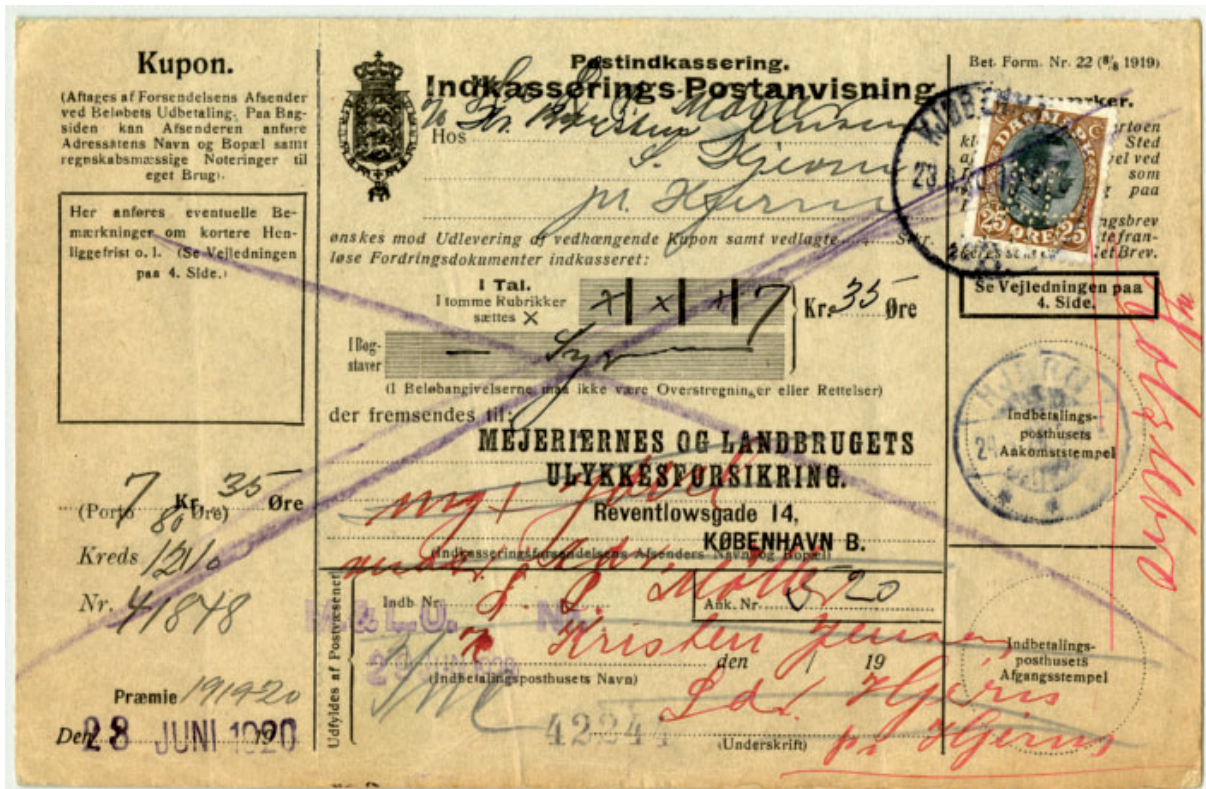
AFA Forlaget har lige udgivet et nyrevideret oplag af Knud Tolbøls takstfortegnelse, som nu er ført up-to-date med helt aktuelle takster. Håndbogen er blevet anmeldt i sidste nummer af DFT, og det er selvfølgelig en helt uundværlig håndbog for alle samlere af danske frimærker og dansk posthistorie.

En af mine egne hassaner er de tofarvede Chr. X frimærker fra perioden 1918-1933. Når man har specialviden på et område og vel at mærke en specialviden, man delagtiggør andre i ved at skrive artikler osv., så følger man selvfølgelig også med i, om den konkrete viden bliver brugt i andre publikationer.

En sejlivet misforståelse har været udgivelsesdatoen for 25 øre Chr. X tofarvet. Den er i forskellige kataloger og håndbøger anført til 2. juni 1919. Men det er forkert! Udgivelsesdatoen er sandsynligvis 2. juni 1920. Første gang, det blev påvist, var i en artikelseerie af undertegnede og Carl Egon Hansen i Nordisk Filatelistisk Tidsskrift 1985-86. Rettelsen blev også foretaget og gjort opmærksom på i AFA Specialkatalog 1987-88 side 519. Mellem eksperter i de tofarvede Chr. X har der længe været konsensus om dette. Se f.eks. både Knud Juuls bog om fabriktionsnumre i bogtryksperioden og Carl E. Jørgensens bøger om de

Lokal anbefalet brev sendt i København 16. juni 1920. Takst: lokalbrev 0-250 g: 10 øre plus anbefalingsgebyr: 15 øre. Denne samlede takst var gældende indtil 1. juli 1920, hvor brevtaksten var uforandret, men hvor anbefalingsgebyret steg til 20 øre. Indtil videre eneste kendte!

Postindkassering på 7 kr. 35 øre sendt 23. juni 1920 fra København til Hjerm. Ikke indløst og returneret til afsender. Takst: postindkassering 0-25 kr.: 25 øre. Taksten steg til 30 øre pr. 1. juli 1920

tofarvede Chr. X. Der er også enighed om, at der af samme grund findes nogle uhyre sjældne forsendelser i denne periode, men mere herom senere.

I senere kataloger fra AFA – også specialkatalogerne – gentages den forkerte udgivelsesdato – fejlen er altså uhyre sejlvet. Og så fremgår den altså også af Knud Tollbøls bog.

Hvorfor 1920 og ikke 1919

Den tofarvede 25 øre afløste den ensfarvede brune 25 øre, der første gang udgives 5. november 1913. I 1918 traf man den beslutning at erstatte de ensfarvede Chr. X mærker i værdierne over 20 øre og under 1 kr. med tofarvede frimærker. Det vil i praksis sige 25

øre brun, 35 øre gul og 50 øre rødbrun. I princippet også 80 øre blågrøn, men den var der så lidt brug for, at det ikke kom til at ske. Man udgav som bekendt nye værdier: 27 øre, 30 øre og 40 øre i tofarvet udgave allerede i slutningen af 1918. 50 øre blev hurtigt erstattet af en ny tofarvet udgave (2. januar 1919), 35 øre fulgte forholdsvist snart efter (26. juni 1919), mens der som nævnt gik 1 ½ år før der var brug for at erstatte den ensfarvede 25 øre med en tofarvet udgave. Det skyldtes dels, at der var store lagre af 25 øres mærker ved årsskiftet 1918/19, samt at behovet for 25 øre faldt drastisk netop på samme tidspunkt på grund af ændrede portosatser. Den væsentligste sangleanvendelse var som anbefalet indenrigs brev, mens

3 stribe afstemplet 7.6.1920 - indtil videre tidligst kendte dato for denne udgave

<p>Kupon. (Kan a tages af Adressaten. Paa Bagsiden kan anbringes skrevne eller trykte Meddelelser eventuelt paa en paa-klaebet Seddel.)</p> <p>Hermed ..... Pakke</p> <p>Angiven Værdi eller anbefalet:</p> <p>_____ Kr. Øre</p> <p>Afsenderens Navn og Bopæl:</p> <p><i>Wiss & Co</i></p> <p><i>Skildgaardsgade 4</i></p> <p><i>Ålborg</i></p> <p>den <i>16-11</i> 1921</p>	<p style="text-align: center;">Adressekort.</p> <p style="text-align: center;">750 <i>Kjøbenhavn 5</i></p> <p>Hermed <i>1</i> Pakke</p> <p>Angiven Værdi eller anbefalet: _____ Kr. Øre</p> <p style="font-size: small;">Ved anbefalede Pakker anføres "Anb." i den skraverede Rubrik.</p> <p>Til <i>Herr.</i></p> <p><i>E. v. Cappelen</i></p> <p><i>Danmarks-gade 13</i></p> <p><i>Aalborg</i></p> <p>Udfyldes af Postv.</p> <p>Vægt:</p> <p><i>3</i> kg</p> <p>NB. Til Adressaten, (naar Adressekortet modtages uden Pakken): Se Bagsiden angaaende Pakkens Afhentning.</p>	<p style="text-align: right;">1/2 1921.) icr.</p>
--	---	---

Adressekort på pakke 3 kg, sendt 15. november 1921 fra København til Aalborg. Pakken er formentlig en udlandspakke sendt fra København af en mægler. Pakken er nemlig toldpligtig og er blevet toldbehandlet i Aalborg. Ovalt stempel: udleveret fra Aalborg Toldsted, men ingen påtegning om toldafgift. Taksten for indenlandske pakker 1-3 kg var i perioden 1. februar 1921 til 1. april 1922: 75 øre. I modsætning til hidtidig praksis blev der ikke udgivet et særligt frimærke til denne portosats 75 øre, selv om det var under overvejelse

anvendelsen til frankering af adressebreve bortfaldt næsten fuldstændig. Portosatsen som anbefalet brev bortfaldt 6.10.1919 – i stedet kostede det nu 30 øre at sende et anbefalet brev i laveste vægtsats. Nu kunne en single 25 øre kun bruges til lokale anbefalede breve og til postindkasseringer 0-25 kr. Begge portosatser bortfaldt pr. 1. juli 1920. I perioden 1. juli 1920 til 1. februar 1921 var der overhovedet ikke nogen portosats, som passede med et single 25 øres frimærke, så vidt jeg kan se.

Beviset

Det ultimative bevis for, at 25 øren ikke udkom i 1919, er bogtrykkeriet Thieles, Frimærkekontrollens samt Materielkontorets protokoller. De første oplag af 25 øre blev nemlig først trykt i marts måned 1920!

7. januar 1920 bestiller Generaldirektoratet i fabrication 145 bl.a. 20.000 ark 25 øres frimærker, som afleveres fra Thiele til Frimærkekontrollen 20. marts 1920 med 17.521 gode ark. Prøvefremstillingen fandt sted i perioden 11. februar – 5. marts 1920. Frimærkekontrollen leverer 9521 ark videre til Materielkontoret 23. marts 1920. Før denne dato kan frimærkerne altså ikke findes til salg på noget postkontor. Det er fysisk umuligt.

Hvordan datoen 2. juni dukker op, er forholdsvis mystisk. Der er ikke i Officielle Meddelelser nogen antydning af, hvornår mærket udgives. Både 35 øre og 50 øre omtales derimod. I Beretning om virksom-

heden 1917-1967, hvor alle frimærkers udgivelsesdato i perioden nævnes i bind I side 464-497, glimrer den tofarvede 25 øre ved sit fravær.

Opfordring til læserne

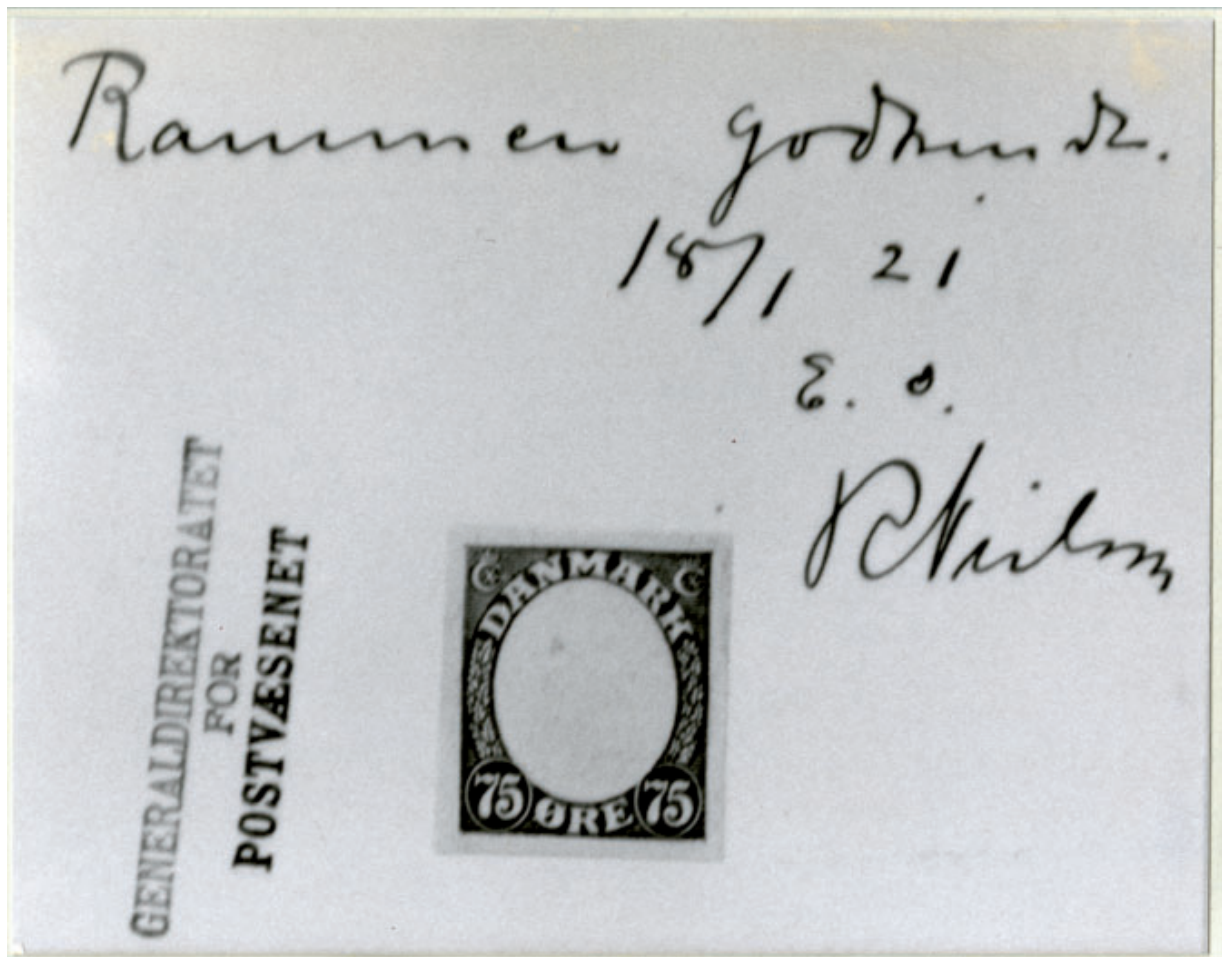
Der er altså ikke nogen anden udvej end at ”spørge publikum”. Jeg har haft en udførlig korrespondance med Knud Tolbøl om denne sag. Han har puttet forespørgslen på Posthistorisk Selskabs hjemmeside samt lavet en artikel til næste nummer af Posthistorisk Tidsskrift. Forespørgslen på hjemmesiden er dateret 7. oktober og dags dato (18. oktober) har der slet ikke været svar på indlægget.

Jeg kan bringe nogen dokumentation. Den tidligste afstempling, jeg har kunnet finde i mit materiale er en trestribe fra 7. juni 1920. I min samling befinder sig også to singlefrankeringer, som jeg i al beskedenhed vil påstå er ekstremt sjældne. Men nu kan DFTs læsere jo gå på jagt for at se, om de kan finde tilsvarende. Postarkasserne findes vist nok i et par eksemplarer mere.

Læserne opfordres derfor til at kigge deres gemmer igennem for at finde single 25 øres forsendelser samt tidlige afstemplinger.

Andre anvendelsesmuligheder

1. februar 1921 dukker så en ny anvendelsesmulighed op for 25 øre. Taksten for postkort til UPU-lande stiger fra 10 øre til 25 øre. Denne takst gælder helt frem

Godkendt udkast til et 75 øres frimærke i den tofarvede udgave, som skulle dække portosatsen for landsportopakker 1-3 kg. Mærket blev ikke sat i produktion og man måtte i stedet frankere med mindst 2 frimærker, f.eks. 15 + 60 øre, 25 + 50 øre osv.

til 1. november 1925, men den tofarvede når at blive afløst af 25 øre rød (4. juni 1922). Disse postkort ses hyppigt og er nok den single anvendelsesmulighed, man almindeligvis kan finde.

Man kan i øvrigt finde mange trestriber af 25 øre tofarvet. Det skyldes, at en af de gængse pakkeportotakster i perioden netop var 75 øre. (indenlandske pakker 1-3 kg. 1/3 1921 – 1/4 1922). Et 75 øres frimærke var på tegnebrættet, men kom aldrig videre.

I almindelighed må man sige, at 25 øren tofarvet var en typisk suppleringsværdi, og at det er helt legitimt i samlinger at vise den som sådan.